

A szegedi boszorkányperek négy írnokának nyelvi adatai

Doktori témám vizsgálatának középpontjában a hivatalos regiszterbe tartozó szegedi boszorkányperek iratanyaga áll. A periratok 1726 és 1744 között keletkeztek, jelenleg a Csongrád Megyei Levéltárban, Szeged Város Titkos Levéltára IV. A. 1021. b jelzésű dobozban találhatóak meg.

Elméleti keretem a történeti szociolingvisztika. E tudományterület megítélése nem egységes a nyelvtudományban, előadásom elején röviden ezt a kérdéskört is érinteni kívánom. Mivel empirikus kutatásról van szó, nemcsak a történeti szociolingvisztika keretére támaszkodom a vizsgálatomban, hanem a jelenkori és történeti dialektológiai, valamint a hagyományos nyelvtörténeti kutatási módszerekre és megállapításokra is.

A kutatáshoz kapcsolódó kérdések sokrétűek. Egyrészt megállapítások tehetők a hivatalos regiszterbe is beszüremkedő nyelvjárási jegyek által a lejegyzőnek az egyéni nyelvhasználatára, anyanyelvjáráására. Másrészt figyelembe véve, hogy az iratok nagy része kihallgatási jegyzőkönyv, így nemcsak az írnokok, de a kihallgatott személyek nyelvhasználatára vonatkozóan is találhatunk nyomokat. Lényeges pont természetesen, hogy elkülöníthetőek-e ezek az adatok egymástól, s ha igen, mit állapíthatunk meg általuk? Harmadrészt, noha nincsen egységes normarendszer ekkoriban, bizonyos sztenderdizációs törekvések már elindultak, sőt, olykor ezek spontán következtek be (Németh 2004). Így az írnokok és tanúk nyelvhasználatán felül ívelő színteret is feltételeznünk kell, mely azért is lényeges, mert a szociolingvisztika egyik fő kérdése a sztenderdizálódás.

A paleográfia és a nyelvi jegyek vizsgálatának segítségével négy írnokot már sikerült elkülönítenem. Egyikük irataiban részletesebb elemzést is végeztem, mely alapján úgy vélem, hogy a szegedi iratok egy részének lejegyzője nyugat-dunántúli anyanyelvjárású lehetett. Ezt bizonyítja a nyugat-dunántúli régióra jellemző nyelvjárási jegyek nagyszámú előfordulása: illeszkedéses *ö*-zés (*tülő, belölo* stb.), erős *í*-zés (*ides, vir* stb.), erős *l*-ezés (*felleb, valla* stb.). Kisebb számban előfordul még az *á* utáni *o*-zás (*szolgalotban, utollaro* stb.), explozív *gy*-zés (*vergye megh, gallergyat* stb.) és a főnévi igenév *-nyi* (*lenyi, fejnyi* stb.) és *-nya* (*innya*) formája. Feltételezem, hogy a másik három írnok sem szegedi születésű volt, ezt pedig bizonyítani tudják a különböző nyelvjárási jegyek, ezért ezek részletesebb vizsgálatára vállalkozom az ő esetükben is. Lényegében tehát a szociolingvisztikai változók segítségével rekonstruálhatóak az egyéni nyelvhasználat elemei és a nyelvi rendszer egyes jelenségei,

melyek alapján kimutatható, hogy mely vidék szülöttei lehettek a Szegeden tevékenykedő írnokok.

Hivatkozott irodalom:

NÉMETH MIKLÓS 2004. *Nyelvjárás, beszélt nyelv és spontán sztenderdizációs törekvések a XVIII. századi szegedi írnoki nyelvváltozatban*, Akadémiai Kiadó, Budapest